

HRVATSKA GOSPODARSKA KOMORA
Sektor za finansijske institucije, poslovne informacije i ekonomske analize
Odjel za makroekonomske analize

Utjecaj gospodarstva Italije na gospodarstvo Hrvatske

Ukratko o gospodarstvu Italije
Ekonomski odnosi Hrvatske i Italije
Zaključna razmatranja
Final Observations (in English)

Svibanj 2017.

Ukratko o gospodarstvu Italije

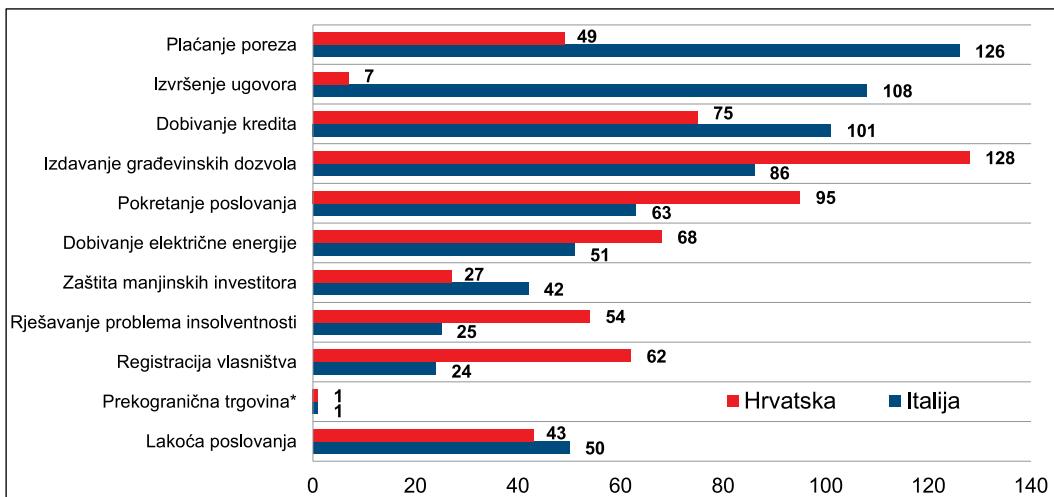
Italija je, promatrano po ekonomskoj snazi, četvrti gospodarstvo Evropske unije, nakon Njemačke, Ujedinjenoga Kraljevstva i Francuske. Njezin BDP je u 2015. godini činio 11,3% ukupnog BDP-a EU, pri čemu je zbog relativno nepovoljnih trendova u gospodarstvu Italije posljednjih godina taj udio imao trend laganog pada. Na početku kriznog razdoblja, 2009. godine, Italija je u BDP-u EU sudjelovala s 12,8%. Stanovništvo Italije istodobno čini oko 11,9% populacije Evropske unije, tako da je gospodarska snaga bila nešto viša, a sada je nešto niža u odnosu na udio stanovništva.

Među četiri najveća gospodarstva EU, Italija jedina nije dostigla prekriznu razinu gospodarske aktivnosti.

BDP Italije je u 2016. godini realno bio 6,0% manji nego u 2008. godini, dok je gospodarstvo cijele Evropske unije istodobno poraslo za 4,9%. Razloga za takvo kretanje bilo je više, a dijelom se podudaraju za mediteranske članice EU u kojima je kriza imala znatno veće posljedice nego na većinu članica, tzv. zemlje PIGS (Portugal, Italija, Grčka i Španjolska), među kojima bi se našla i Hrvatska da je prije postala članica EU.

Italija dugoročno nije prošla kroz pravo restrukturiranje gospodarstva. U negativnom kontekstu obilježavalo ju je rigidno tržište radne snage, s otežanim uvjetima zapošljavanja i otpuštanja, struktura proizvodnje u kojoj su visoke udjele imale industrije čiji su primat preuzeila tržišta u nastajanju, poput proizvodnje bijele tehnike i odjeće, zastarjela infrastruktura, visoko porezno opterećenje, neučinkovita birokracija, raširena korupcija te niska ulaganja u obrazovanje. Posljedica je svega toga loš položaj Italije u globalnim rangiranjima. Npr. prema istraživanju *Doing business* Svjetske banke za 2017. godinu, Italija je na 50. mjestu, niže od svih članica EU osim Luksemburga, Grčke i Malte, pa tako i nakon Hrvatske. Najlošiju poziciju prema pokazateljima (126. mjesto od 190

Doing Business 2017. rang

Izvor: Svjetska banka; obrada: HGK

* kod ovog pokazatelja veći broj zemalja dijeli prvo mjesto, odnosno rang 1. (manji rang je bolja pozicija)

zemalja) koji određuju ukupan rang zauzela je prema poreznom sustavu, a izrazito lošu poziciju zauzela je i prema izvršavanju ugovora.

Visoku razinu korupcije na svim razinama pokazuje i loš rang Italije na ljestvici percepcije korupcije Transparency Internationala. Italija, prema ljestvici za 2016., dijeli 60. mjesto s Kubom te je 26. među članicama EU, pri čemu su lošije pozicionirane samo Grčka i Bugarska. Takva razina percepcije korupcije u Italiji upada u oči s obzirom na razinu razvijenosti, veličinu gospodarstva i dugu povijest talijanske države.

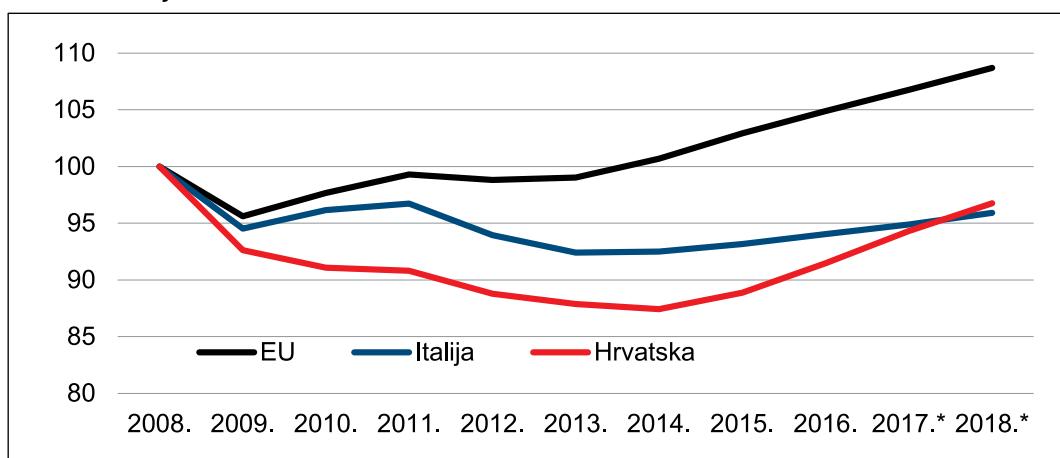
Italiju dugoročno muči i visoki udio duga opće države u BDP-u. Već je u 2008. uz Grčku bio najviši među članicama EU (102,4%) pa je i to predstavljalo ograničenje za fiskalne stimulanse u kriznom razdoblju. Unatoč naporima za obuzdavanje proračunskog deficitia i trendu njegova smanjivanja posljednjih godina, zbog čega je rast udjela duga opće države u BDP-u bio sporiji od njegova rasta u većini članica, pa tako i na razini EU, Italija je i u 2015. godini s udjelom od 132,3% ostala na nezahvalnoj prethodnoj poziciji među članicama.

Nesiguran bankarski sustav još je jedno negativno obilježje Italije, gdje se udio nenaplativih kredita procjenjuje na oko 18% te se od početka globalne krize bilježi značajan pad kreditne aktivnosti prema nefinansijskom sektoru.

U Italiji su, kao i u Hrvatskoj, posljedice globalne krize bile znatno izraženije nego u većini drugih članica.

Zbog svega navedenoga, sve su kategorije domaće potražnje u Italiji i u 2016. bile na nižoj razini nego 2008., pri čemu se posebno isticao pad vrijednosti investicija u fiksni kapital. Vrijednost izvoza roba i usluga istodobno se povećala, ali uz najmanji rast među četirima najvećim gospodarstvima Europske unije. Bruto domaći proizvod realno je padao u 2008., 2009., 2012. i 2013. godini, a nakon toga su stope rasta bile osjetno manje nego na razini EU. Kao posljedica toga, došlo je do opisanog pada u odnosu na pretkriznu razinu gospodarske aktivnosti za šest posto u 2016. godini.

Realno kretanje BDP-a, Indeksi 2008. = 100

Izvor: Eurostat, *procjene Europske komisije; obrada: HGK

Očekivanja za naredne dvije godine također nisu pretjerano optimistična. Europska komisija procjenjuje da će Italija u naredne dvije godine rasti najsporije od svih članica EU, prema stopama od 0,9% i 1,1%. U slučaju ispunjavanja procjena EK, Hrvatska bi u 2018. godini trebala biti u boljem položaju od Italije u odnosu na pretkrizno razdoblje. Glavni vanjski čimbenici rasta u Italiji trebali bi biti ekspanzivna monetarna politika ECB-a i rast globalne potražnje. S druge strane, blagi rast osobne potrošnje, temeljen na skromnom rastu zaposlenosti, te rast investicija potaknut mjerama Vlade i Investicijskim planom za EU, trebali bi biti osnove za lagani rast domaće potražnje. Pritom se zbog niske profitabilnosti banaka i visokog udjela nenaplativih kredita i dalje ne očekuje bitniji oporavak kreditne aktivnosti, posebice prema tvrtkama, što znatno koči dinamičniji oporavak gospodarstva.

Uza sve to, Italija i dalje ima značajnu gospodarsku snagu. Uz relativno visok udio u BDP-u Europske unije s obzirom na brojku od 28 članica, Italija je i četvrti najveći izvoznik među članicama EU te peti najveći uvoznik, a u 2016. godini ostvarila je 51,5 milijardi eura robnog suficita, najviše nakon Njemačke i Nizozemske. U Extra EU izvozu Italija sudjeluje s 10,5% i po tome dijeli treće mjesto s Francuskom. Prva je Njemačka s 28,8% te Ujedinjeno Kraljevstvo s 11,0%. Italija približno 55% svoga robnog izvoza ostvaruje na tržištu EU, pri čemu je njeno najveće Intra EU tržište Njemačka. Izvan EU, Italija najviše izvozi u SAD, Švicarsku, Kinu i Tursku. Najvažniji izvozni proizvodi Italije jesu farmaceutski proizvodi, automobili, dijelovi za motorna vozila te naftni derivati.

Italija je, promatrano u EU razmjerima, i veliki uvoznik. S vrijednošću uvoza od 366 milijardi eura, u 2016. godini bila je peta među svim članicama. Najviše uvozi iz Njemačke, Francuske i Kine, a najveći udio u strukturi uvoza imaju automobili i ostala vozila za prijevoz putnika, sirova nafta te farmaceutski proizvodi. Trendovi u kretanju uvoza pratili su one na razini EU. Globalna kriza 2009. dovela je do velikog pada vrijednosti uvoza, a nakon toga je vrijednost uvoza znatno ovisila o kretanju globalnih cijena, ponajprije energenata. Udio robnog uvoza u BDP-u u Italiji najmanji je od svih članica EU i približno dvaput manji od prosjeka EU, dok je prema vrijednosti uvoza *per capita* Italija tek na dvadeset i prvom mjestu. To je, uz relativno nizak udio izvoza u BDP-u, pokazatelj relativno niske otvorenosti gospodarstva odnosno visokog stupnja zadovoljavanja potreba vlastitom proizvodnjom.

Ekonomski odnosi Hrvatske i Italije

Italija je najvažnije tržište za izvoz roba iz Hrvatske i drugo tržište prema vrijednosti izvoza usluga, što je smješta na drugo mjesto prema vrijednosti ukupnog izvoza roba i usluga, nakon Njemačke. Unatoč nepovoljnim trendovima u kretanju gospodarstva Italije, vrijednosti robnog izvoza i izvoza usluga posljednjih godina imaju trend rasta, što se dijelom može pripisati pristupanju Hrvatske Europskoj uniji i njime olakšane vanjskotrgovinske razmjene. Međutim, dugoročnije promatrano, udio robnog izvoza u Italiju u ukupnom je izvozu znatno smanjen u odnosu na pretkrizno razdoblje.

Vrijednost razmjene roba i usluga s Italijom, mil. EUR

	Robni izvoz	Robni uvoz	Izvoz usluga	Uvoz usluga	Ukupan saldo roba i usluga
2008.	1.839,7	3.555,4	-	-	-
2009.	1.432,2	2.342,6	-	-	-
2010.	1.660,4	2.308,2	-	-	-
2011.	1.511,1	2.676,1	930,1	87,7	-322,7
2012.	1.472,7	2.272,6	903,9	86,2	17,8
2013.	1.254,0	2.167,1	1.009,7	115,5	-18,9
2014.	1.439,4	2.446,8	1.090,2	85,4	-2,7
2015.	1.543,0	2.430,4	1.033,4	85,0	61,0
2016.	1.687,2	2.468,1	1.313,6	97,3	435,4

Izvor: DZS, HNB; obrada: HGK

Do 2010. izvoz u Italiju činio je oko 19% ukupnoga robnog izvoza, a posljednjih je godina taj udio smanjen na približno 14%.

Robni izvoz u Italiju čini približno 14% ukupnoga robnog izvoza Hrvatske, dok u izvozu usluga iz Hrvatske Italija sudjeluje s približno 10%. Udio izvoza roba posljednjih se godina smanjivao, dok je udio izvoza usluga relativno konstantan.

Stope rasta BDP-a Italije, robnog izvoza i broja noćenja, %

	BDP Italije, realne stope rasta, %	Robni izvoz Hrvatske u Italiju, stope rasta %	Noćenja turista iz Italije, stope rasta %
2008.	-1,1	6,6	-7,0
2009.	-5,5	-22,2	1,3
2010.	1,7	15,9	-7,8
2011.	0,6	-9,0	5,6
2012.	-2,8	-2,5	-9,2
2013.	-1,7	-14,8	-3,1
2014.	0,1	14,8	1,6
2015.	0,8	7,2	7,5
2016.	0,9	9,3	3,3

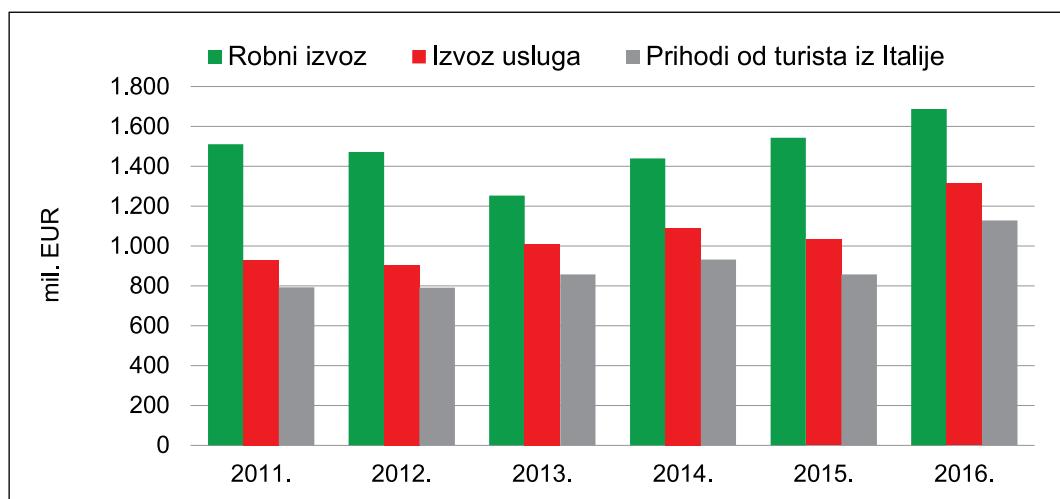
Izvor: Eurostat, DZS; obrada: HGK

Hrvatska u Italiju izvozi niz proizvoda, među kojima je značajan broj onih s velikom vrijednošću izvoza. U razdoblju prije krize najveći se dio izvoza odnosio na izvoz brodova, pri čemu je jednim dijelom bila riječ o privremenom izvozu radi dorade (ali ne postoji statistički podatci koji bi pokazivali o kojoj je vrijednosti takvog izvoza bila riječ), zatim na izvoz naftnih derivata, plina, najvećim dijelom s plinskih polja u Jadranu, te na izvoz transformatora. Izvoz brodova, naftnih

derivata i plina činio je u tom razdoblju približno 25% izvoza prema Italiji. Nešto manji, ali i dalje značajan dio izvoza, činili su lijekovi, drvo, sjedala, cement, šećer, cigarete. U prošloj godini najznačajniji izvozni proizvodi bili su odjevni predmeti, drvo i proizvodi od drva, naftni derivati i žitarice. Najveći utjecaj na smanjenu vrijednost izvoza u odnosu na pretkrizno razdoblje imao je izvoz brodova jer se tek mala vrijednost izvoza u 2016. odnosila na motorne jahte i brodice, a znatno je smanjena i vrijednost izvoza naftnih derivata. Istodobno je najviše povećana vrijednost izvoza drva i proizvoda od drva.

Ukupna vrijednost uvoza u Italiju u 2016. godini bila je manja nego u 2011. godini, ali je kod mnogih proizvoda ipak zabilježen znatan rast vrijednosti uvoza. Pritom su se najviše isticali automobili, lijekovi, uključujući serume i ostale modificirane imunološke proizvode te telefoni za mobilne mreže. U tim se područjima vjerojatno krije i najveći potencijal za izvoz Hrvatske, posebice u području farmacije. S obzirom na to da uvoz iz Hrvatske čini samo 0,4% ukupnog uvoza Italije, znatnije povećanje hrvatskog izvoza predstavljalo bi tek manji porast uvoza iz perspektive Italije.

Izvoz roba i usluga u Italiju

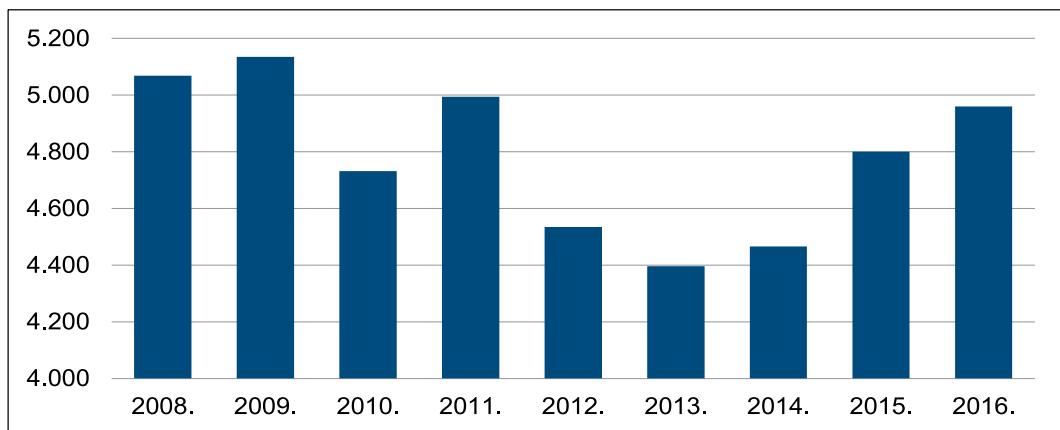
Izvor: DZS, HNB; obrada: HGK

Što se tiče izvoza usluga, najveći dio, odnosno oko 85%, očekivano se odnosi na turizam, a značajniji se prihodi ostvaruju i od usluga oplemenjivanja, prijevoza te usluga povezanih s trgovinom, tehničkih i ostalih poslovnih usluga. Izvoz usluga u Italiju od 2011. godine, otkako su raspoloživi podatci, ima stalan trend rasta, iako je kod prihoda od turizma u 2015. zabilježen pad na godišnjoj razini.

Došlo je do znatnog pada udjela dolazaka turista iz Italije u ukupnom broju dolazaka stranih turista s 12,4% u 2008. na samo 8,1% u 2016. godini.

Kao posljedica krize u Italiji, broj dolazaka talijanskih turista smanjen je u odnosu na 2009. godinu i posljednjih godina bilježi tek lagani trend rasta. Zato je došlo do znatnog pada udjela dolazaka turista iz Italije u ukupnom broju dolazaka stranih turista s 12,4% u 2008. na samo 8,1% u 2016. godini, pri čemu su turisti iz Italije s drugog pali na četvrti mjesto prema brojnosti. Sličan trend zabilježen je i kod ostvarenog broja noćenja, gdje je broj noćenja i dalje nešto niži nego u pretkriznim godinama, a udio u ukupnom broju noćenja smanjen je s 10,0% u 2008. na 6,1% u prošloj godini. Unatoč takvim trendovima, prihodi od izvoza usluga u Italiju 2016. godini činili su visokih 10,7% ukupnih prihoda od izvoza usluga.

Broj noćenja turista iz Italije, u 000

Izvor: DZS; obrada: HGK

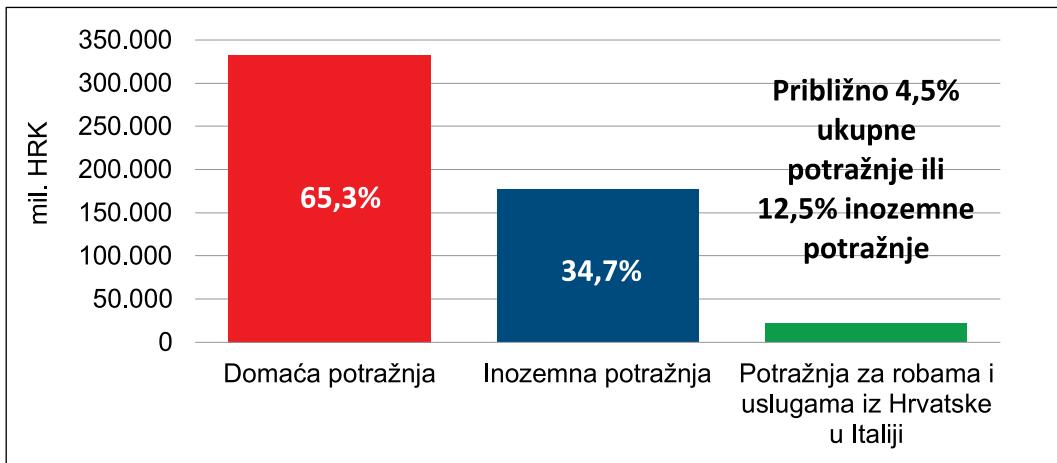
Zaključna razmatranja

Premda se dugi niz godina govori o niskom udjelu robnog izvoza u BDP-u u odnosu na druge zemlje, činjenica je da je robni izvoz, posebice izvoz roba i usluga, vrlo bitan za kretanje hrvatskoga gospodarstva. Naime, udio izvoza roba i usluga u strukturi ukupne potražnje, koja određuje kretanje BDP-a, čini približno 35%. Štoviše, u cijelom razdoblju od 2009. godine i početka globalne krize, taj udio izvoza roba i usluga stalno raste, odnosno ima sve veći utjecaj na kretanje BDP-a. Naime, domaća se potražnja sporo oporavljala i upravo je izvoz roba i usluga, dodatno potaknut pristupanjem Hrvatske Europskoj uniji, dao početni impuls za zaustavljanje negativnih trendova u hrvatskom gospodarstvu.

S udjelima od 13,7% u robnom izvozu i 10,7% u izvozu usluga, Italija je drugo najvažnije tržište za izvoz roba i usluga iz Hrvatske.

Važnost je Italije pritom nepobitna. Premda je udio robnog izvoza od početka krize pokazivao trend pada, a i sama je vrijednost izvoza na nižoj razini nego u pretkriznom razdoblju, izvoz roba i usluga

Ukupna potražnja u strukturi BDP-a Hrvatske, 2016. godina

Izvor: DZS, HNB; izračun: HGK

u Italiju čini oko 12,5% ukupne inozemne potražnje za robama i uslugama iz Hrvatske, odnosno oko 4,5% ukupne domaće i inozemne potražnje. Tako visoki udjeli s obzirom na broj zemalja u globalnom okruženju govore o velikom značaju Italije u kretanju hrvatskoga gospodarstva.

K tome, posljednjih godina prisutni su pozitivni trendovi u kretanju salda razmjene roba i usluga s Italijom, tako da je taj saldo prešao iz deficitu u deficit od 435 milijuna eura u 2016. godini. To znači da je utjecaj Italije, promatrano i kroz učinak neto izvoza na kretanje BDP-a, postao pozitivan na hrvatsko gospodarstvo. To nije posebno bitan pokazatelj jer je kretanje BDP-a određeno ukupnim izvozom i uvozom, a ne razmjenom s jednom zemljom, ali je lijepo istaknuti da s četvrtim gospodarstvom EU ostvarujemo robno-uslužni deficit.

Uz pretpostavku da se ništa drugo ne mijenja, pri čemu je nerealno pretpostaviti da značajniji rast izvoza ne bi doveo i do povećanog uvoza, za rast hrvatskog BDP-a za dodatnih 1% trebalo bi povećati robni izvoz u Italiju za približno 30% ili izvoz usluga, pretežno povećanjem potrošnje turista iz Italije, za približno 35%. S obzirom na mali udio u robnom uvozu Italije (od 0,4%), u uvjetima njena oporavka, relativno visoke stope rasta izvoza nisu nerealne. Naime, već je u posljednje tri godine ostvaren kumulativni rast vrijednosti izvoza Hrvatske u Italiju od 35%, dijelom potaknut pristupanjem u članstvo EU.

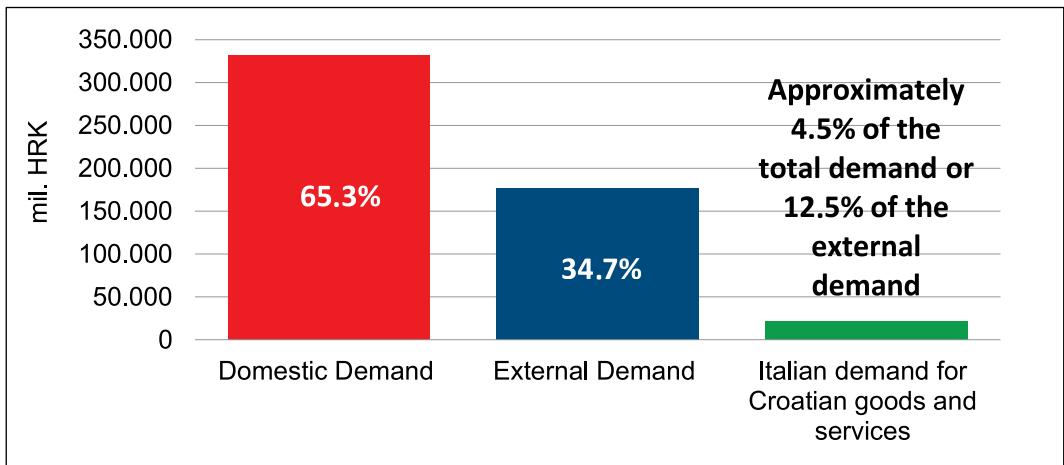
Iz svega navedenog proizlazi da su se negativna kretanja u gospodarstvu Italije posljednjih godina odrazila i kretanja u Hrvatskoj, a snažan utjecaj bit će prisutan i u narednim godinama. Stoga su procjene rasta za sve velike vanjskotrgovinske partnerke, pa tako i za Italiju, bitne kod donošenja procjena za Hrvatsku i treba se nadati da će Italija što prije riješiti probleme bitne za brži oporavak svojega gospodarstva.

Final Observations

Despite the ongoing discussions about the low share of commodity exports in the Croatian GDP relative to other countries, the fact is that commodity exports, particularly exports of goods and services, are extremely important for the trend of the Croatian economy. Specifically, the share of goods and services' exports in the total demand structure, which determines the GDP trends, makes up approximately 35%. Moreover, throughout the whole period since 2009 and the beginning of the global crisis, this share of exports of goods and services is constantly increasing, i.e. having an ever higher impact on the GDP trends. The domestic demand has been recovering slowly and exactly the exports of goods and services, after getting an additional boost by Croatia's accession to the European Union, gave an initial impetus to stop negative trends within the Croatian economy.

With shares of 13.7% in export of goods and 10.7% in export of services, Italy is the second most important market for export of goods and services from Croatia.

Total Demand in the GDP Structure of Croatia in 2016

Source: CBS, CNB; calculation: CCE

The importance of Italy is therefore indisputable. Although the share of commodity exports since the beginning of the crisis has shown a downward trend and the export value itself is lower than in the period prior to the crisis, exports of goods and services to Italy account for around 12.5% of the total external demand for goods and services from Croatia, i.e. for around 4.5% of total domestic and external demand. Such high shares in terms of the number of countries in the global environment confirm the importance of Italy for Croatian economic trends.

In addition, positive trends have been present in recent years, mostly regarding balances of trades and services exchange with Italy, so that the balance has shifted from the deficit to a surplus of

EUR 435 million in 2016. This means that the influence of Italy, also observed through the effect of net exports on the GDP trends, has become positive for the Croatian economy. This is not a particularly good indicator because it is the GDP which determines the total exports and imports rather than the exchange with one country, but it is nice to point out that Croatia has achieved a surplus of goods and services exchange with the fourth-largest economy in the EU.

Under the supposition that nothing else will change, whereas it is unrealistic to assume that a significant increase in exports would not lead to increased imports, in order to achieve an additional GDP growth of 1%, Croatia would have to increase its commodity exports to Italy by approximately 30% or exports of services, mainly by increasing the Italian tourists' consumption, by approximately 35%. Since Croatia has a small share in Italy's commodity imports (0.4%), in the case of its recovery, relatively high export growth rates are not unrealistic. Namely, in the past three years, a cumulative export growth from Croatia to Italy of 35% has been achieved, partly due to Croatia's accession to EU.

From all of the above it can be concluded that the negative trends in Italy in the last couple of years have exerted an influence on the trends in Croatia and that the economic trends in Italy in the coming years will also be important for Croatia. Therefore, growth assessments for all major foreign trade partners, including Italy, are important in making estimates for Croatia and therefore we can only hope that Italy will soon solve the problems that are essential for a faster recovery of its economy.

Opće napomene:

Ovu analizu izrađuje i za nju je odgovorna HGK. Informacije, mišljenja, analize i zaključci koji se iznose temelje se na javnim statističkim i ostalim informacijama što potječe iz izvora u čiju se potpunost i točnost HGK pouzdaje, ali za koje ne jamči. Utoliko su informacije, mišljenja, analize i zaključci izneseni u ovoj publikaciji podložni promjenama koje ovise o promjenama izvora informacija te o promjenama koje nastupe od trenutka pisanja teksta do njegova čitanja. Ova publikacija ili njeni dijelovi ne mogu se kopirati ili bilo kako drukčije reproducirati bez navođenja izvora.

Izdavač: Hrvatska gospodarska komora

Pripremio: Sektor za finansijske institucije, poslovne informacije i ekonomske analize

Odjel za makroekonomske analize

Tel.: 01/ 48 28 373

Fax: 01/ 45 61 535

E-mail: makroekonomija@hgk.hr

www.hgk.hr

Priprema i tisk: Intergrafika TTŽ, Zagreb

Naklada: 800 primjeraka

Zagreb, svibanj 2017.